

โครงการสวัสดิการวิชาการ สถาบันพระบรมราชชนก

การพยาบาลจิตเวช และสุขภาพจิต

(ฉบับปรับปรุง) เล่มที่ 1

WY 160 ฉบับ 2556

* B 0 0 4 5 8 7 2 *

การพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต (ฉบับ...

ท่องเที่ยวภาคอีสาน นราธิวาส ศรีสะเกษ

กระทรวง
ด้วยธรรม
๒๕๕๖ จันทร์ สุข
คุณใจ เจริญสุข

คู่มือการศึกษา^๑ พยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต

สารบัญ

หน้า

คำนำ	ก
คำอธิบาย	ข
รายการผู้นิพนธ์	ค

ตอนที่ ๑

บทนำ (Introduction to Psychiatric– Mental Health Nursing)

1

บทที่ ๑ วิวัฒนาการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต.....ฉวีวรรณ สัตยอรร姆	3
(Evolution Perspective of Psychiatry, Mental Health, and Psychiatric–Mental Health Nursing)	
ความสำคัญของการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต	4
วิวัฒนาการของจิตเวชศาสตร์และสุขภาพจิตสากล	5
วิวัฒนาการของจิตเวชศาสตร์และสุขภาพจิตในประเทศไทย	8
วิวัฒนาการของพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิตสากล	12
วิวัฒนาการของพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิตประเทศไทย	16
แนวโน้มการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิตในประเทศไทย	21
กฎหมายและจริยธรรมในการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต	23
บทที่ ๒ พยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิตกับทีมจิตเวชและสุขภาพจิต.....ฉวีวรรณ สัตยอรร่ม	32
(Psychiatric– Mental Health Nursing and Psychiatric – Mental Health team)	
ความหมายการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต	32
ลักษณะงานของการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต	33
ระดับหน้าที่ของพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต	35
คุณสมบัติของพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต	35
บทบาทหน้าที่ของพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต	36
ทีมการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต	40
บุคลากรในทีมจิตเวชและสุขภาพจิต	42

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 3 พฤติกรรมและการปรับตัว.....	ดรีวารณ สัตยธรรม	47
(Behavior and Adjustment)		
พฤติกรรม		47
- ความต้องการและแหล่งที่มีของความต้องการ		48
- ความไม่สมดุลของสุขภาพจิต		50
การปรับตัว		53
- การใช้กลไกทางจิต		53
- การใช้พฤติกรรมการเชิญปัญหาและการแก้ปัญหา		56
- การแก้ปัญหาเชิงวิทยาศาสตร์ วิถีพุทธและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง		59
ตอนที่ 2		
แนวคิดทฤษฎีที่จำเป็นในการปฏิบัติการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต		65
(Essential Theoretical Concepts For Mental Health and Psychiatric Practice)		
บทที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพจิต.....	ดรีวารณ สัตยธรรม	67
(Concept of Mental Health)	ดร.วิไลพร ชำวงศ์	
ความหมายของสุขภาพจิต		67
ลักษณะองค์รวมของสุขภาพจิต		69
ความฉลาดทางอารมณ์		70
พลังสุขภาพจิต		73
ลักษณะของผู้ที่มีสุขภาพจิตดี		74
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพจิต		77
การส่งเสริมสุขภาพจิตและการป้องกันการเกิดปัญหาทางจิต		85

ສາທິປະໄຕ (ຕ່ອ)

หน้า

บทที่ 5 แนวคิดทฤษฎีทางการพยาบาลจิตเวช.....	ดร.ศุกร์ใจ เจริญสุข	90
(Theoretical Concepts of Psychiatric Nursing)		
ความหมาย		90
รูปแบบทางชีวภาพการแพทย์		91
- แนวคิดและความเป็นมา		91
- สาเหตุของความเป็นผิดปกติทางจิต		91
- การประยุกต์ใช้ทางพยาบาล		94
รูปแบบทางจิตสังคม		94
1. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์		94
- แนวหลักคิด		94
- การประยุกต์ใช้ทางพยาบาล		98
2. ทฤษฎีสมพันธภาพระหว่างบุคคล		99
- แนวหลักคิด		99
- การประยุกต์ใช้ทางพยาบาล		100
3. ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม		100
- แนวหลักคิด		101
- การประยุกต์ใช้ทางพยาบาล		102
4. ทฤษฎีทางปัญญา		104
- แนวหลักคิด		105
- การประยุกต์ใช้ทางพยาบาล		106
5. ทฤษฎีมนุษยนิยม		107
- แนวหลักคิด		108
- การประยุกต์ใช้ทางพยาบาล		109
รูปแบบทางการพยาบาล		110
ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของเพพพลawa		111

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ตอนที่ 3

ประเด็นปัญหาด้านชีวจิตสังคมและการพยาบาล
(Psychosocial Issue and Intervention)

115

บทที่ 6 การดูแลบุคคลที่มีความเครียด (Caring for Stress).....	แม จันทร์สุข 117
	ฉบับรวม สัตยธรรม
ความหมาย	117
ทฤษฎีความเครียด	118
มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเครียด	119
ระดับของความเครียด	125
กลุ่มอาการที่เกิดจากความเครียด	126
ธรรมชาติของสิ่งที่ทำให้เกิดความเครียด	127
ประโยชน์ของความเครียด	127
วิธีการเผชิญความเครียด	128
วิธีลดและป้องกันความเครียด	128
การพยาบาลผู้มีความเครียด	133
บทที่ 7 การดูแลบุคคลที่มีความวิตกกังวล.....	แม จันทร์สุข 136
	(Caring for Anxiety)
ความหมาย	136
ประเภทของความวิตกกังวล	138
ทฤษฎีความวิตกกังวล	139
ระดับของความวิตกกังวล	141
การให้ความช่วยเหลือ	143

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 8 การดูแลบุคคลที่มีปัญหาทางจิตสังคม.....	เยาวลักษณ์ มหาสิทธิวัฒน์ 147
(Caring for Psychosocial Problems)	
ความหมาย	147
การสูญเสียและทุกข์โศก	148
ความกรธ	154
ความไม่เป็นมิตร	158
ความรู้สึกอ้างว้างและรู้สึกหงอยเหงา	160
ความรู้สึกตื่นหวัง	163
ความรู้สึกหมดพลังอำนาจ	166
ความเป็นคันทางจิตวิญญาณ	169
การปฏิเสธ	178
ภาวะพึงพา	181
บทที่ 9 การดูแลบุคคลในภาวะวิกฤต.....	ฉวีวรรณ สัตยธรรม 186
(Caring for Crisis Clients)	
ความหมาย	186
ลักษณะเฉพาะของภาวะวิกฤต	187
ความรู้สึกและปฏิกรรมยาตอบสนองต่อภาวะวิกฤต	187
ลำดับขั้นตอนของภาวะวิกฤต	188
ประเภทของภาวะวิกฤต	190
การดูแลช่วยเหลือบุคคลผู้อยู่ในภาวะวิกฤต	190
การดูแลช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ	194
พฤติกรรมโดยทั่วไปหลังเกิดภาวะวิกฤต	195
การป้องกันปัญหาสุภาพจิตจากภาวะวิกฤต	195

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 10 การดูแลบุคคลที่มีความคิดฆ่าตัวตาย.....ฉวีวรรณ สัตยอธรรม	198
(Caring for Suicidal Clients)	
ความหมาย	198
ประเภทของการฆ่าตัวตาย	198
ทฤษฎีของการฆ่าตัวตาย	199
สาเหตุที่ทำให้คนฆ่าตัวตาย	201
กลุ่มบุคคลที่มีความเสี่ยงสูงต่อการฆ่าตัวตาย	201
การประเมินการฆ่าตัวตาย	202
การวางแผนและการปฏิบัติการพยาบาล	203
การประเมินผล	204
การให้ข้อมูลข่าวสารครอบครัวและเพื่อนของผู้ฆ่าตัวตาย	204
ตัวอย่างจดหมายลาตายของผู้ที่ฆ่าตัวตาย	205
 ตอนที่ 4	
เครื่องมือสำหรับการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต	209
(Tools for Practice of Psychiatric Nursing)	
บทที่ 11 การใช้ตนเองเพื่อการบำบัดทางจิต.....แอล จันทร์สุข	211
(Therapeutic use of self)	
ความหมายของการใช้ตนเองเพื่อการบำบัดทางจิต	211
ความหมายของตัวตน	212
การตระหนักในตนเอง	214
การพัฒนาการรู้จักรูปแบบของตนเอง	216
พยาบาลกับการใช้ตนเองเพื่อการบำบัดทางจิตเวช	219
องค์ประกอบที่สำคัญในการใช้ตนเองเพื่อการบำบัด	219
เจตคติที่พึงมีในการใช้ตนเองเป็นเครื่องมือในการบำบัด	229

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 12 การสื่อสารและการสร้างสัมพันธภาพเพื่อการบำบัด.....	ุพารักษณ์ ช้ำซอง 223
(Therapeutic Communication and Nurse-Patient Relationship)	
ความหมายของการสื่อสาร	223
กระบวนการสื่อสาร	223
ชนิดของการสื่อสาร	224
รูปแบบของการสื่อสาร	224
การสื่อสารเพื่อการบำบัด	225
เทคนิคการสื่อสารเพื่อการบำบัด	228
ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างพยาบาลและผู้ป่วยเพื่อการบำบัด	232
ลักษณะของสัมพันธภาพเพื่อการบำบัด	233
ขั้นตอนในการสร้างสัมพันธภาพเพื่อการบำบัด	236
บทที่ 13 กระบวนการพยาบาลทางการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต... ดร.ศุกร์ใจ เจริญสุข 248	
(Nursing Process in Psychiatric-Mental Health Nursing)	
ความหมาย	248
ขั้นตอนของกระบวนการพยาบาลทางจิตเวชและสุขภาพจิต	249
การประเมินภาวะสุขภาพ	251
การวินิจฉัยทางการพยาบาล	253
การวางแผนการพยาบาล	255
การปฏิบัติการพยาบาล	256
การประเมินผลการพยาบาล	257
ภาคผนวก	259
1. มาตรฐานการพยาบาลจิตเวช	260
2. กฎหมายทางจิตเวช	262
3. พระราชบัญญัติสุขภาพจิต	271
4. ประกาศสภากาชาดไทย เรื่อง ขอบเขตและสมรรถนะ ผู้ปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง สาขาต่าง ๆ	287

สารบัญ

หน้า

ภาพประกอบที่ 1	ต้นไม้ของสุขภาพจิตดี	76
ภาพประกอบที่ 2	ต้นไม้ของความเจ็บป่วยทางจิต	77
ภาพประกอบที่ 3	ระดับของ Postsynaptic Serotonin (5th) receptor	200

สารบัญแผนภาพ

หน้า

แผนภาพที่ 1	ฐานแนวคิดทางชีวจิตสังคม	139
แผนภาพที่ 2	ระดับของ Anxiety และการรับรู้	141
แผนภาพที่ 3	ลำดับของภาวะวิกฤติ	189
แผนภาพที่ 4	ความล้มเหลวของบุคคลตามแบบหน้าต่างโยธา	216
แผนภาพที่ 5	ทิศทางการมองตรงของท่านั่งประจำัญหัว	226
แผนภาพที่ 6	ทิศทางการมองตรงของท่านั่งเคียงกัน	227
แผนภาพที่ 7	ทิศทางการมองตรงของท่านั่งเยื่องกัน	227

ສາທິປະໄຕ

ສາທິປະໄຕ

หน้า

ແຜນກຸມທີ 1	ຮະດັບຄວາມຕ້ອງກາຮອງມຸ່ນົມຢືນຕາມທຖາງກົງຂອງມາສໂລວ്	49
ແຜນກຸມທີ 2	ຄວາມຮູ້ສຶກຂັດແຍ້ງ	50
ແຜນກຸມທີ 3	ຄວາມຄັບຂ້ອງໃຈ	51
ແຜນກຸມທີ 4	ພລວນເວີຍນຂອງຄວາມຄັບຂ້ອງໃຈ	52
ແຜນກຸມທີ 5	ຄວາມໄມ່ເປັນມີຕຣ	52
ແຜນກຸມທີ 6	ຮະດັບຄວາມຕ້ອງກາຮອງມຸ່ນົມຢືນຕາມທຖາງກົງຂອງມາສໂລວ്	107
ແຜນກຸມທີ 7	ກາຮປະເມີນຄ່າດ້ວຍກາຮງວູ້ຄິດ	120
ແຜນກຸມທີ 8	ຮະດັບກາຮຊ່າຍເຫຼືອບຸຄຄລໃນກາວະວິກາຕີ	193
ແຜນກຸມທີ 9	ກະບວນກາຮພຍາບາລ	250

ສາທິປະໄຕ

ສາທິປະໄຕ

หน้า

ຕາຮາງທີ 1	ຕ້ວອຍ່າງກລໄກທາງຈິຕ	96
ຕາຮາງທີ 2	ເຫດກາຮັນເປັ່ນແປລງບົງລົງທີ່ກຳໃຫ້ເກີດຄວາມເຄີຍດ	123
ຕາຮາງທີ 3	ປົງກິຈີຍາບາງປະກາຮອງກາວະເຄີຍດໃນຮະຍະຈັບພັນແລະເຮື່ອວັງ	124
ຕາຮາງທີ 4	ຄວາມແຕກຕ່າງຂອງກາຮຮັບຮູ້ກາວະເຄີຍດໃນປີ គ.ສ. 1961 ແລະ 2007 ໃນສຫຫຼວງອາເມຣິກາ	125
ຕາຮາງທີ 5	ເທິນີກາຮັນຜ່ອນຄລາຍຂອງເບັນລັນ	130
ຕາຮາງທີ 6	ກາຮ້ຳແໜ້ງສໍາຫຼັບກາຮຈິນຕະກາກ	131
ຕາຮາງທີ 7	ກາຮອອກກຳລັງໂດຍກາຮຫາຍໃຈແບບລຸ່ມລຶກ	132
ຕາຮາງທີ 8	ຮະດັບຄວາມວິຕົກກັງວລແລກກາຮແສດງອອກ	142
ຕາຮາງທີ 9	ຄວາມແຕກຕ່າງຂອງສັນພັນອກາພເຂົ້າງວິຈາຊີພແລກສັນພັນອກາພເຂົ້າງສັງຄມ	233